

Akkermans toetst zorgvuldig haar afwegingen en bevindingen en illustreert dit ruim met grafieken, tabellen en voorbeeldteksten. Door de thematische opzet en de inleidingen en conclusies per hoofdstuk, ontkomt zij echter niet aan veel herhalingen waardoor de tekst wat omslachtig is. Door de opzet blijven er voor de lezer ook een aantal vragen onbeantwoord. Wat waren bijvoorbeeld de resultaten van de psychofarmaca die bijna driekwart van de nazorgpatiënten van de GG&GD kreeg voorgeschreven? Veranderde daardoor ook de 'kijk' op die patiënten? Vond het Amsterdamse initiatief elders navolging? Begin jaren zestig was er veel te doen over communicatiemoelijkheden tussen psychiaters en maatschappelijk werkers. Een algemeen gehoorde klacht was dat psychiaters maatschappelijke werkers veelal als 'noodoplossing' beschouwden. Hoe dachten Amsterdamse psychiaters daarover? Rond 1970 was er volgens een aantal psychiaters een achterstand in kennis ontstaan door de snelle ontwikkelingen in de psychiatrie. Was dat ook het geval in Amsterdam? Wat geestelijk gezond is en wat niet, komt evenmin aan de orde, maar dit lijkt mij een moeilijk te beantwoorden vraag. Deze kanttekeningen doen echter niets af aan de betekenis van dit brede en waardevolle onderzoek. Het vult een lacune op in de geschiedschrijving van de psychiatrische zorg.

Alice Juch

Peter Spufford, *Power and profit. The merchant in medieval Europe* (New York: Thames and Hudson, 2006) 432 p. ISBN 0500251185

Power and profit. The merchant in medieval Europe handelt slechts indirect over middeleeuwse kooplui. Centraal in het boek staan de handelspatronen die tot stand kwamen in Europa tijdens de zogenaamde Commerciële Revolutie van de 'lange dertiende eeuw' (1170-1330). Tijdens deze omwenteling, bondig uiteengezet in de inleiding van *Power and profit*, resulteerden de toename van de bevolking en van de geldbevoorrading in een ongekende schaalvergroting van de Europese handel, die op haar beurt talloze veranderingen met zich meebracht op het gebied van commerciële technieken en de manier waarop handelsactiviteiten werden georganiseerd. Deze verschuivingen legden volgens Peter Spufford de grondslag voor een kapitalistische markteconomie, die geen fundamentele wijzigingen meer zou ondergaan tot de Industriële Revolutie van de achttiende en negentiende eeuw. Toonaangevend hierin was de vraag gegeneerd door de maatschappelijke bovenlaag. Het was immers de concentratie van kapitaalachtige consumenten in de hoofdsteden, die zich vanaf de dertiende eeuw in Europa voltrok, die als motor van het economische systeem fungeerde. In elk van deze steden, zo schrijft Spufford, gaven koningen en andere gekroonde hoofden, met in hun zog de meest vermogende edellieden, geestelijken en burgers, fortuinen uit aan behuizing, voeding en luxeartikelen. Concrete aanwijzingen van het aandeel dat dergelijke uitgaven voor hun rekening namen in de stedelijke economie geeft de auteur echter nauwelijks. In hoeverre de vraag, gecreëerd door de aanwezigheid van het hof, dan wel de traditionele marktontwikkeling verantwoordelijk was voor de economische activiteit, valt in dit opzicht dan ook moeilijk uit te maken.

Na het overzicht van Europese hofsteden gaat Spufford nader in op de wegen waarlangs de goederen die hoven bereikten. Tijdens de vele jaren die aan de redactie van *Power and profit* voorafgingen, heeft de auteur, met het middeleeuwse *Itinéraire de Bruges* als handleiding, het merendeel van deze routes zelf afgereisd. Het oog voor

detail waarmee hij rivieren, bruggen en bergpassen beschrijft, maken deze hoofdstukken tot veruit de beste van het hele boek. Ook het aansluitende deel over hulpmiddelen en hinderpalen langs Europese handelsroutes is overtuigend. Spufford weet treffend aan te tonen dat op de *commercial revolution* van de dertiende eeuw een *road revolution* volgde in de veertiende eeuw, waarin belangrijke verbeteringen aan het wegennetwerk werden aangebracht. De goederen die over deze wegen Europa doorkruisten komen pas daarna aan bod. Een onderscheid wordt hierbij gemaakt tussen de kleinschaliger maar hoogwaardige handel in afgewerkte producten, waarvan velen werden ontwikkeld ter vervanging van gelijkaardige ingevoerde waren, en de minder in het oog springende bulkgoederen en grondstoffen die voor de vervaardiging van de eindproducten noodzakelijk waren.

Peter Spufford vergaarde bekendheid als auteur van *Money and its use in medieval Europe* en het *Handbook of medieval exchange*, die beiden uitgroeiden tot standaardwerken voor iedere mediëvist die met monetaire gegevens werkt. Die monetaire belangstelling komt ten volle tot uiting in het afsluitende hoofdstuk, waarin hij de onevenwichten die ontstonden als gevolg van de besproken handelsstromen onder de loep neemt. Zowel tussen gebieden binnen Europa als tussen Europa en de rest van de wereld was dikwijls sprake van sterk eenzijdige handelsbetrekkingen, die aanleiding gaven tot tekorten aan edel metaal. In dit verband vestigt Spufford terecht de aandacht op de cruciale maar vaak onderschatte rol die werd gespeeld door de goud- en zilvermijnen in Centraal-Europa. Het was de productie van centra als Kutná Hora, Freiberg of Kremnica, of net het ontbreken daarvan, die een groot deel van de edelmetaalvoorraad en dus de betalingsbalans in Europa bepaalde.

Power and profit is duidelijk geschreven voor een breed publiek, al had dat publiek soms baat gehad bij een meer synthetische en minder encyclopedische aanpak: vooral de hoofdstukken over handelsgoederen glijden al te vaak af naar een opsomming van producten. Wat de lezer ongetwijfeld meer aanspreekt, is de ongeziene overvloed aan illustratiemateriaal. Een opeenvolging van foto's, kaarten en details van schilderijen, waarvan sommigen nooit eerder werden gebruikt in deze context, maakt Spuffords betoog uiterst tastbaar en draagt aanzienlijk bij tot de overtuigingskracht van het beeld dat de auteur in *Power and profit* ophangt: dat van een geavanceerde middeleeuwse Europese economie waarin, ondanks de nadruk op de consument, reeds vele van onze hedendaagse verworvenheden terug te vinden waren.

Bart Lambert
Universiteit Gent